

ALĂTURI SAU ÎMPOTRIVA LUI BUREBISTA? BURIDAVA ȘI DRAHMELE ADRIATICE

Silviu I. PURECE*

Alongside or against Burebista? Buridava and the Adriatic Drachmas

Abstract. *The prosperity of the Dacian power centre of Buridava is closely connected to the salt deposits of the Ocnele Mari region. In the first century BC, Buridava underwent a period of profound transformations, marked, among others, by the presence of the denarius coin of the Roman republic. Along with the Roman denarius, drachmas were issued by the Adriatic cities, especially Dyrrhachium and Apollonia, which stand out in the monetary landscape of Dacia in the first century BC. Some original coins issued in Dyrrhachium and imitations were discovered at Buridava. Because those coins arrived in Dacia in close connection with Burebista's rise to power, we can presume that the distribution of coin hoards and single finds is an indicator of political connections between the Dacian power centre and the local elites.*

Keywords: *Burebista, Dyrrhachian coins, Buridava, imitations, political elite.*

Cuvinte-cheie: *Burebista, monede dyrrhachiene, Buridava, imitații, elită politică.*

Zonele salifere au generat o atracție irezistibilă pentru comunitățile umane, accesul la zăcămintele saline oferind garanția unei vieți prospere. Exploatarea și comercializarea sării au contribuit într-un mod decisiv la prosperitatea economică și la consolidarea autorității politice a centrelor de putere care și-au exercitat controlul asupra sursei de sare¹, cazul Buridavei dacice fiind extrem de relevant în acest sens². Valorificarea surplusului de sare impune deschiderea comunității către exterior și racordarea sa la rețele comerciale și politice complexe³. Astfel, exploatarea sării implică accelerarea factorilor de schimbare, importul de bunuri și idei fiind unul intens.

Secolul I î.Hr. este o perioadă de permanente transformări pentru Buridava⁴, marcat, printre altele, de prezența monedei romane republicane⁵. Situl se integrează, astfel, în fenomenul mai larg al pătrunderii masive a denarului roman republican în spațiul dacic⁶, aflat în strânsă legătură cu creșterea prestigiului politic și economic al structurilor politice dacice, dar și cu consolidarea controlului roman asupra Peninsulei Balcanice.

* Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, România; e-mail: silviu.purece@ulbsibiu.ro.

¹ Cavruc, Harding 2012, p. 173.

² Berciu 1981, p. 11.

³ Harding 2013, p. 85.

⁴ Berciu 1981, p. 153-154.

⁵ Purece 2011, p. 105.

⁶ Moisil, Depuyrot 2003, p. 9; Stan 2014, p. 48.

Alături de denarul roman republican, în peisajul monetar al Daciei secolului I î.Hr. se remarcă monedele emise de orașele adriatice Dyrrhachium și Apollonia. Drahmele acestora însoțesc adesea în tezaure denarii romani republicani⁷. Iconografia drahmelor adriatice pornește de la aceleași canoane simbolice: pe avers este redată o vacă ce-și alăpțează vițelul, în timp ce pe revers apar două elemente stilizate încadrate în chenare interpretate ca fiind flori sau stele⁸. Numele orașului emitent apare abreviat pe revers, alături de cel al coordonatorului atelierului monetar, literele fiind distribuite pe laturile chenarului dispus central în spațiul câmpului monetar, în timp ce pe avers este menționat numele magistratului responsabil cu emiterea monedelor⁹. După alte opinii, cele două nume l-ar indica pe magistratul eponim al orașului, respectiv, pe cel responsabil cu emiterea monedelor¹⁰.

Așa cum s-a observat din studiul tezaurelor, emisiunile dyrrhachiene domină ansamblul monedelor adriatice cu vacă și vițel¹¹. De altfel, orașul Dyrrhachium era principalul port de legătură dintre Italia și Peninsula Balcanică, având o importanță strategică deosebită în contextul prezenței romane tot mai accentuate în spațiul balcanic, mai ales după constituirea provinciei Macedonia¹². Intensificarea acțiunilor militare romane în regiune va impune creșterea cantității de monedă emisă de cele două orașe adriatice în intervalul cronologic 120-60/55¹³ sau 48 î.Hr.¹⁴, cu o accentuare semnificativă la sfârșitul acestei perioade, drahmele fiind necesare plății aliaților, mercenarilor¹⁵, acoperirii costurilor materiale sau acțiunilor diplomatice. Trebuie remarcată concentrarea drahmelor adriatice din fazele târzii, IV-V, în zona nord-balcanică, incluzând aici și Dacia, situație legată de fenomenele politice și militare din peninsulă și mai puțin de activitatea comercială¹⁶.

Având în vedere ponderea mare de emisiuni adriatice prezente în ansamblul lumii dacice, Buridava nu putea să se sustragă acestui trend general, diferit fiind, însă, prin intensitatea mai redusă a acestuia aici.

⁷ Preda 1998, p. 266-274.

⁸ Petrányi 1998, p. 24; Meta 2015, p. 186.

⁹ Meta 2012, p. 34; Meta 2015, p. 206-207.

¹⁰ Conovici 1985, p. 38; Petrányi 1995-1996, p. 3.

¹¹ Picard, Gjongecaj 2000, p. 148.

¹² Wilkes 1996, p. 175, 212-213; Cabanes 2001, p. 133-134; Walker, Wilke 2010, p. 204; Meta 2015, p. 265.

¹³ Meta 2015, p. 235.

¹⁴ Nu este foarte clar determinat care este momentul de final al fazei a V-a, acesta putând fi coborât până către 48 î.Hr.: Ceka 1966, p. 13; Picard, Gjongecaj 2000, p. 156; Petrányi 2010, p. 29.

¹⁵ Ujes-Morgan 2012, p. 375.

¹⁶ Purece 2021, p. 6.

Drahme adriatice sau imitații ale acestora au fost descoperite în situl dacic atât pe parcursul cercetărilor arheologice, cât și de către detectoriști. Am considerat necesară, având în vedere importanța arheologică, istorică și numismatică a monedelor și faptul că literatura de specialitate nu ne oferă adesea informația completă, să reluăm analiza monedelor adriatice provenite de la Buridava păstrate în prezent în colecția Muzeului Județean Vâlcea¹⁷. Demersul vine să completeze studiile anterioare dedicate prezenței monedei romane republicane și imperiale la Buridava, pornite de la ideea corelării informației științifice cunoscute cu realitatea din colecția muzeului vâlcean¹⁸.

1. Dumitru Berciu menționează în monografia dedicată Buridavei descoperirea, în anii 1971 și 1978, a două emisiuni dyrrhachiene. Cea găsită în anul 1971 este fragmentară și provine, conform autorului, din ș. XVII A, caroul 22, adâncimea 1,60 m¹⁹. Nu sunt oferite informații legate de încadrarea tipologică sau caracteristicile tehnice, moneda nefiind ilustrată în cadrul planșelor volumului. Această monedă se găsește în colecția Muzeului Județean Vâlcea și are următoarele caracteristici:

ΣΩΣΤΡΙΩΝ / ΚΛΕΙΤΟΠΙΟΥ (fig. 1/1)

Drahmă emisă de Dyrrhachium, aparținând fazei a IV-a: Meta 2015, IV/81; Ceka 1972, 413.

Date tehnice: axa 6, greutatea 1,2 g, dimensiunea 17,1 x ? mm, fragmentară.

Avers: ΣΩΣΤΡΙΩ[N]; se observă coroana amplasată deasupra legendei aversului; din cauza faptului că moneda este păstrată fragmentar, nu se poate observa decât puțin din partea superioară a trepidului situat în dreapta câmpului aversului, monograma din exergă fiind pierdută în urma fragmentării monedei.

Revers: [ΔΥΡ-Κ]ΛΕΙ-ΤΟΠ[Ι-ΟΥ].

A fost descoperită în anul 1971, ș. XVII A, caroul 22, – 1,60 m.

Număr de inventar: 4362.

2. Cea de-a doua monedă dyrrhachiană menționată de D. Berciu în volum a fost descoperită în anul 1978, ș. XXXVIII, caroul 121, adâncimea 0,80 m, moneda având pe margine o tăietură²⁰. Următoarele informații sunt oferite într-o notă de subsol: *Meniskos-Dionysiou*, AR, 2,83 g, 16 x 20 mm²¹.

¹⁷ Mulțumesc colegilor de la Muzeul Județean Vâlcea pentru ajutorul acordat.

¹⁸ Purece 2011, p. 105-111; Purece 2013, p. 45-54.

¹⁹ Berciu 1981, p. 130.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 131, nota 23, pl. 109/5.

MENIΣKOΣ / ΔIONYΣIOY (fig. 1/2)

Drahmă emisă de Dyrrhachium aparținând fazei a V-a: Meta 2015, V/86; Ceka 1972, 320.

Date tehnice: axa 9, greutatea 2,83 g, dimensiuni 20 x 16,3 mm, incizată pe margine.

Avers: ΜΕΝΙΣ[ΚΟΣ]; un corb este amplasat deasupra legendei aversului.

Revers: ΔΥΡ/Δ[ΙΟ/ΝΥ]/ΣΙΟΥ.

A fost descoperită în anul 1978, ș. XXXVII, caroul 121, – 0,80 m.

Număr de inventar: 13807.

3. Într-un prim articol publicat de către colectivul de cercetare al sitului Buridava, din anul 1983, consacrat descoperirilor făcute după momentul publicării volumului, sunt menționate două monede dyrrhachiene, ambele recuperate în anul 1981. Prima este o imitație provenind din Cetatea 1, ș. B17, caroul 3, adâncimea 0,20 m și are greutatea de 2,77 g, iar dimensiunea de 19 mm²². Nu sunt oferite detalii cu privire la caracteristicile iconografice ale acestei monede și nu este ilustrată în articol. Moneda, păstrată în colecția Muzeului Județean Vâlcea, are următoarele caracteristici:

Imitație după ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ / ΔΑΜΑΓΕΟΣ (fig. 1/3)

Imitație după o emisiune aparținând fazei a IV-a: Meta 2015, IV/69; Ceka 1972, 23.

Date tehnice: axa 10, greutatea 2,77 g, dimensiuni 19 x 17,9 mm.

Avers: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Σ]; un vultur, cu capul întors spre spate și ținând în gheare fulgerul, este situat deasupra legendei aversului.

Revers: în locul legendei ΔΥΡ/ΔΑΜΑ/ΓΕ/ΟΣ apare ΔΥΥ/ΛΕΟ/ΕΕ/ΠΛΟ.

A fost descoperită în anul 1981, în ș. B17, caroul 3, – 0,20 m.

Număr de inventar: 13821.

Se observă că realizatorii imitației au acordat o mai mare atenție copierii legendei aversului. Cea a reversului este mai greu de „citat” din cauza baterii descentrate a monedei, fiind, astfel, dificil de reproduș. Această situație este specifică emisiunilor dyrrhachiene, mai ales atunci când sunt imitate emisiuni din fazele finale – IV și V. Problemele avute cu identificarea literelor reversului în Antichitate par a fi sugerate de modul în care litera P din ΔΥΡ este înlocuită cu V sau de redarea literei Γ din ΔΑΜΑΓΕΟΣ sub forma literei E.

²² Berciu *et alii* 1983, p. 113.

4. Cea de-a doua emisiune dyrrhachiană menționată în articolul din anul 1983 și descoperită în 1981 provine din Cetatea 1, ș. B 17, caroul 4, adâncimea 0,40 m, fiind prezentată ca având greutatea de 3,20 g și diametrul de 19 mm²³. Ca și în cazul monedei anterioare, nu avem informații tipologice și nici ilustrație. Piesa este înregistrată în colecția muzeului vâlcean, fiind menționat însă caroul 2 (?).

ΦΙΛΩΝ / ΝΙΚΥΛΛΟΥ (fig. 1/4)

Drahmă emisă de Dyrrhachium aparținând fazei a IV-a: Meta 2015, IV/63; Ceka 1972, 439.

Date tehnice: axa 1, greutatea 3,20 g, dimensiuni 18,9 x 18,5 mm.

Avers: ΦΙΛΩΝ; se observă cornul abundenței poziționat în dreapta câmpului monetar și se poate distinge silueta cocoșului situat deasupra legendei aversului; din cauza deteriorării zonei inferioare a câmpului aversului nu se mai poate observa sceptorul lui Asclepios din exergă.

Revers: [ΔΥΡ]/ΝΙ/[ΚΥΛ/ΛΟΥ].

A fost descoperită în anul 1981, în ș. B 17, caroul 4 (sau caroul 2 ?), – 0,40 m.

Număr de inventar: 13822.

5-8. Alte patru monede, dintre care două imitații și două monede originale, au fost găsite cu ajutorul detectorului de metale în zona Ocele Mari, nefiind exclus, credem noi, să provină chiar din situl Buridava. Acestea au fost predate, împreună cu alte obiecte descoperite în urma detecțiilor, autorităților locale ce au încercat expunerea lor într-un „muzeu” improvizat în clădirea fostei Școli Generale Ocnița²⁴. Trei dintre cele patru monede (5, 6 și 7) se află în prezent în custodia Muzeului Județean Vâlcea.

Imitație după ΠΑΝΚΡΑΤΗΣ / ΔΙΩΔΩΠΟΥ (fig. 1/5)

Imitație după o emisiune aparținând fazei a IV-a: Meta 2015, IV/51; Ceka 1972, 366.

Date tehnice: axa ?, greutatea 2,40 g, dimensiuni 19 x ? mm; moneda are marginile rupte.

Avers: [ΠΑ]ΝΚ[ΡΑΤΗΣ]; se observă sceptorul lui Asclepios în exergă.

Revers: în locul legendei ΔΥΡ/ΔΙΩ/ΔΩ/ΠΟΥ sunt redat [..]/ΟΙΤ/ΙΟΣ/ΣΛ; se observă forma atipică de literă Σ care are aspectul lui Ζ în oglindă.

²³ *Ibidem*.

²⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=iTWi7B8OTr0>, accesat la 12.04.2021.

Imitație după ΜΕΝΙΣΚΟΣ / ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ (fig. 1/6)

Imitație după o emisiune aparținând fazei a V-a: Meta 2015, V/86; Ceka 1972, 320.

Date tehnice: axa 9, greutatea 2,45 g, dimensiuni 16,2 x 15,8 mm.

Avers: ΜΕΝΙΣΚΟΣ; un corb este redat deasupra legendei de pe avers.

Revers: în locul legendei ΔΥΡ/ΔΙΟ/ΝΥ/ΣΙΟΥ sunt redat [...]Ρ/ΛΥ/ΛΑ/[...] (litera Ρ tinde să aibă forma literei Λ).

ΞΕΝΩΝ / ΔΑΜΗΝΟΣ (fig. 1/7)

Drahmă emisă de Dyrrhachium aparținând fazei a V-a: Meta 2015, V/85; Ceka 1972, 357.

Date tehnice: axa 10, greutatea 3,17 g, dimensiuni 18,7 x 16 mm.

Avers: ΞΕΝΩΝ, se observă spicul de grâu din dreapta câmpului aversului, datorită uzurii nefiind vizibil ciorchinele de strugure din exergă.

Revers: ΔΥΡ/ΔΑ/[ΜΗ/ΝΟΣ].

ΜΕΝΙΣΚΟΣ / ΑΡΧΙΠΠΙΟΥ (fig. 1/8)

Drahmă emisă de Dyrrhachium aparținând fazei a V-a: Meta 2015, V/86; Ceka 1972, 318.

Date tehnice: axa 6, greutatea 3,12 g, dimensiuni 18 x 17,1 mm.

Avers: ΜΕΝΙΣΚΟ[Σ]; se observă cârma redată în exergă.

Revers: Δ[ΥΡ/ΑΡ]/ΧΙΠ/ΠΟΥ.

La nordul Dunării se remarcă o prezență masivă a emisiunilor dyrrhachiene din faza a V-a²⁵, cea care încheie seria de drahme cu vacă și vițel, purtând numele magistraților ΞΕΝΩΝ și ΜΕΝΙΣΚΟΣ²⁶, situație total diferită față de cea constatată în zona de origine²⁷. Amplasarea descentrată a ștanțelor pe pastila monetară indică graba cu care aceste piese au fost emise în faza a V-a²⁸, ceea ce subliniază faptul că emiterea acestor monede s-a făcut în condiții speciale, de urgență, sugerând o strânsă legătură cu evenimentele politice și militare din Balcani. Datorită poziționării defectuoase a ștanțelor pe pastila monetară, iconografia nu este imprimată corespunzător pe câmpurile monedei, fapt ce poate fi sesizat mai ales în cazul reversului. Acest aspect creează dificultăți în citirea legendelor, în special a celei de pe revers – legenda fiind distribuită de-a lungul zonelor marginale ale câmpului monetar. Imprimarea defectuoasă a elementelor

²⁵ Conovici 1983-1985, p. 75.

²⁶ Petrányi 1995-1996, p. 10-11; Meta 2015, p. 211-238.

²⁷ Meta 2014, p. 327.

²⁸ *Ibidem*, p. 326.

iconografice și a legendelor a generat probleme celor care au încercat să imite monedele, erorile de transcriere a legendelor fiind constatate în special în cazul reversurilor, cum se poate observa și la imitațiile provenite de la Buridava.

Cea mai mare parte a tezaurilor din spațiul dacic sugerează faptul că emisiunile fazei a IV-a sunt, în general, elemente remanente și asociate fluxului de monede aparținând fazei a V-a. Relevant în acest sens este tezaurul de la Miercurea Sibiului, recuperat în întregime și cu un context arheologic bine definit²⁹. Rareori emisiunile fazei a IV-a ocupă un loc semnificativ în ansamblul depozitelor monetare din Dacia, un astfel de caz fiind tezaurul Transilvania II, unde acestea ajung să reprezinte 35% din total³⁰. Interesant este faptul că, dintre cele patru monede găsite în urma cercetărilor arheologice desfășurate la Buridava, două aparțin fazei a IV-a și una este o imitație după o emisiune din faza a IV-a. Doar o singură monedă cu context arheologic precizat se încadrează în faza a V-a.

Un alt aspect ce trebuie remarcat este faptul că monedele 4 și 5 au fost afectate de foc. În cazul celei cu numărul 5 arderea a dus la degradarea accentuată a acesteia. Interesant este că prima monedă aparține fazei a IV-a, iar cea de-a doua este o imitație a unei emisiuni din aceeași fază. Până acum nu avem nicio monedă din faza a V-a afectată de foc. Desigur că ne putem gândi la faptul că aceste piese au fost folosite în contextul unor practici rituale³¹ sau că ele au fost afectate accidental de un incendiu.

Trebuie remarcată densitatea mică de tezaure din spațiul Olteniei conținând monede adriatice, mai ales a celor formate doar cu piese de acest tip. Dacă exceptăm tezaurele situate în imediata apropiere a cursului Dunării, avem doar câteva în care apar sporadic drahme adriatice, ele fiind formate în cea mai mare măsură din denari romani republicani³². Pare evident faptul că loturile masive formate în special din emisiuni ale fazei a V-a au ocolit cea mai mare parte a teritoriului Olteniei, implicit zona de nord-est a acestuia unde se află Buridava, doar zona Dunării părând a fi conectată la acest fenomen. Tezaurele din zona dunăreană au putut să se formeze prin intermediul mediului scordisc³³, mai ales în cazul celor cu monede din fazele de emisie mai timpurii sau să fi fost distribuite elitei dacice însărcinate cu fortificarea și apărarea punctelor strategice situate în imediata apropiere a liniei Dunării, mai ales în zona Porților de Fier³⁴. Din

²⁹ Purece *et alii* 2014, p. 7-8, 30.

³⁰ Purece, Munteanu 2019, p. 65.

³¹ Sîrbu, Bodo 2011, p. 192.

³² Iliescu 1960, p. 477-486; Popilian 1974, p. 60-62; Mitrea 1983, p. 28; Părpăuță 2006, p. 182, 237; Preda 1998, p. 266-267, 274; Moșil, Depeyrot 2003, p. 40, 48.

³³ Ujes-Morgan 2012, p. 377.

³⁴ Rustoiu, Ferencz 2018, p. 131.

regiunea de nord-est a Olteniei, unde se găsește Buridava, nu provine niciun tezaur conținând monedă adriatică. Toate acestea contrastează cu ceea ce se întâmplă în regiunile transilvănene învecinate, unde abundă tezaurele conținând importante cantități de drahme adriatice³⁵. Această discrepanță este evidentă și dacă ne referim la descoperirile izolate.

Emiterea drahmelor adriatice din fazele târzii este strâns legată de acțiunile politice și militare ale Romei în Balcani, ele fiind emise în grabă și în cantități mari pentru a satisface nevoi urgente. Încă sunt discuții cu privire la modul în care acestea au ajuns în Dacia, mai ales că ele sunt prezente masiv în nordul Peninsulei Balcanice și aproape că lipsesc din celelalte regiuni, inclusiv din zona de origine. Una dintre presupuneri este că ele ar fi ajuns în Dacia ca pradă de război³⁶, luată de Burebista din spațiul celților scordisci. Acumularea drahmelor adriatice în mediul scordisc se datorează mercenariatului practicat de războinicii de la sudul Dunării³⁷. O altă ipoteză este că o parte semnificativă a monedelor, mai ales cele târzii, ar fi ajuns în Dacia în contextul războiului civil dintre Pompei și Caesar, ele fiind folosite de partida republicană pentru atragerea lui Burebista în sistemul de alianțe sau pentru a-i obține neutralitatea, mai ales dacă acceptăm cronologia mai joasă³⁸. Orice teorie am susține, pare destul de clar faptul că pătrunderea emisiunilor adriatice este strâns legată de activitatea politică și militară a lui Burebista.

Pornind de la autoritatea centrală, o cantitate importantă de monedă adriatică trebuie să fi fost distribuită pe cale ierarhică liderilor locali și războinicilor. Se pare că Buridava și teritoriul adiacent au fost situate la periferia acestui flux monetar, monedele adriatice părând a ajunge aici prin alte mijloace decât prin distribuția directă în sistemul ierarhic al puterii lui Burebista. Lipsa tezaurelor se asociază cu prezența la Buridava a monedelor din faza a IV-a în contexte care par a sugera anumite probleme, precum și cu prezența imitațiilor, ce nu sunt un produs al atelierelor oficiale. Este posibil ca puținele piese dyrrhachiene din faza a V-a să fi pătruns mai târziu, prin intermediul comerțului, fapt sugerat și de uzura acestora.

Luând în considerare toate aspectele menționate anterior, trebuie să ne gândim la posibilitatea ca elita Buridavei să nu fi făcut parte din sistemul ierarhic de putere creat și întreținut de Burebista. Este posibil ca interesele elitei locale să fi fost în opoziție cu cele ale acestuia, fiind greu de spus în ce măsură formațiunea politică de aici a opus sau nu rezistență în fața

³⁵ De exemplu, pe teritoriul județului Sibiu sunt cunoscute patru tezaure: Purece 2017, p. 20-23.

³⁶ Meta 2015, p. 266.

³⁷ Ujes-Morgan 2012, p. 374.

³⁸ Purece 2021, p. 6.

expansiunii sale. Rămâne ca descoperirile monetare viitoare să aducă noi informații în direcția înțelegerii mai bune a conectării structurii politice cu centrul la Buridava la ansamblul circulației drahmelor adriatice, instrument politic și economic remarcabil al Daciei secolului I î.Hr.

Explanation of Figures

Fig. 1. Dyrrhachium drachmas and imitations from Buridava.

Abrevieri bibliografice

- Berciu 1981 – Dumitru Berciu, *Buridava dacică*, București, 1981.
- Berciu et alii 1983 – Dumitru Berciu, Mariana Iosifaru, Sergiu Purece, Gheorghe Andreescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. I*, în *Thraco-Dacica*, IV, 1983, 1-2, p. 109-113.
- Cabanes 2001 – Pierre Cabanes, *Les ports d'Illyrie meridionale*, în Claudio Zaccaria (ed.), *Strutture portuali e rotte marittime nell' Adriatico di età romana*, Roma, 2001, p. 121-136.
- Cavruc, Harding 2012 – Valeriu Cavruc, Anthony Harding, *Prehistoric Production and Exchange of Salt in the Carpathian-Danube Region*, în Vassil Nikolov, Krum Bacvarov (ed.), *Salt and Gold: The Role of Salt in Prehistoric Europe*, Provardia-Veliko Tarnovo, 2012, p. 173-200.
- Ceka 1966 – Hasan Ceka, *Dy thesare drahmesh ilire e denarësh romake të zbuluar në Tirane*, în *Studime Historike*, 1, 1966, p. 3-40.
- Ceka 1972 – Hasan Ceka, *Questions de numismatique illyrienne*, Tirana, 1972.
- Conovici 1983-1985 – Niculae Conovici, *Aspecte ale circulației drahmelor din Dyrrhachium și Apollonia în Peninsula Balcanică și în Dacia*, în *BSNR*, 77-79, 1983-1985, p. 69-88.
- Conovici 1985 – Niculae Conovici, *Contribuție privind cronologia și circulația drahmelor de la Dyrrhachium și Apollonia la Dunărea de Jos*, în *CCDJ*, 1, 1985, p. 35-44.
- Harding 2013 – Anthony Harding, *Salt in Prehistoric Europe*, Leiden, 2013.
- Iliescu 1960 – Octavian Iliescu, *Date noi cu privire la tezaurul monetar de la Căpreni (reg. Craiova)*, în *SCN*, III, 1960, p. 477-486.
- Meta 2012 – Albana Meta, *Names and Mintmarks at the Mint of Dyrrhachium (c. 270-60/55 BC): A Case Study*, în *RBNS*, 158, 2012, p. 21-38.
- Meta 2014 – Albana Meta, *La production et la circulation monétaire en Illyrie Méridionale à partir des années 230 av. J.-C. jusqu'au milieu du Ier siècle*, în Luan Përzhita, Ilir Gjipali, Gëzim Hoxha, Belisa Muka (ed.), *Proceedings of the International Congress of Albanian Archaeological Studies*, Tirana, 2014, p. 325-332.
- Meta 2015 – Albana Meta, *Le monnayage en argent de Dyrrhachion (375-60/55 av. J.-C.)*, Atena, 2015.
- Mitrea 1983 – Bucur Mitrea, *Drahmele cetăților Dyrrhachium și Apollonia la geto-daci. Aspectul cronologic*, în *Thraco-Dacica*, IV, 1983, 1-2, p. 23-31.

Silviu I. Purece

Moisil, Depeyrot 2003

– Delia Moisil, Georges Depeyrot, *Les trésors de deniers antérieurs à Trajan en Roumanie*, Wetteren, 2003.

Părpăuță 2006

– Tiberius Părpăuță, *Moneda în Dacia preromană, secolele IV a. Chr.-I p. Chr.*, Iași, 2006.

Petrányi 1995-1996

– Gyula Petrányi, *Relative Chronology of the Drachms of Apollonia and Dyrrhachium in the Final Period Minting*, în *NumKözl.*, 94-95 (1995-1996), p. 3-16.

Petrányi 1998

– Gyula Petrányi, *Gardens of Alkinoos Facts or Fiction? On the Reverse Pattern of the Silver Coins from Coryra, Apollonia and Dyrrhachium*, în *The Celator*, 4, 1998, p. 22-24.

Petrányi 2010

– Gyula Petrányi, *Cow-calf type Greek-Illyrian Drachms from Apollonia and Dyrrhachium: Chronological Questions*, în *Abgadiyat*, 5, 2010, p. 28-32.

Picard, Gjongecaj 2000

– Olivier Picard, Shpresa Gjongecaj, *Le monnayage d'Apollonia à la vache allaitant*, în *RN*, 155, 2000, p. 156-157.

Popilian 1974

– Gheorghe Popilian, *Monedele orașelor Dyrrhachium și Apollonia în Oltenia*, în *Historica*, III, 1974, p. 43-65.

Preda 1998

– Constantin Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*, București, 1998.

Purece 2011

– Silviu I. Purece, *Isolated Finds of Roman Republican Coins from Buridava, Contained in the Collection of Vâlcea County Museum*, în *Brukenthal*, VI.1, 2011, p. 105-111.

Purece 2013

– Silviu I. Purece, *Roman Imperial Coins Discovered at Buridava (Ocnița, jud. Vâlcea), Located in the Vâlcea County Museum's Collection*, în *ACD*, 49, 2013, p. 45-54.

Purece 2017

– Silviu I. Purece, *Tezaurule conținând monede emise de către orașul Dyrrhachium descoperite pe teritoriul județului Sibiu*, în *SUCSH*, XIV, 2017, p. 19-28.

Purece 2021

– Silviu I. Purece, *De la Marea Adriatică în Dacia, aventura monedelor tezaurului de la Apoș (lotul III)*, în *Transilvania*, 1, 2021, p. 1-9.

Purece et alii 2014

– Silviu I. Purece, Gheorghe Natea, Vasile Palaghie, Sabin A. Luca, *The Hoard with Roman Republican and Dyrrhachian Coins from Miercurea Sibiului IV – Highway*, în *Coinage and Commerce in Southeast Europe*, VI, Sibiu, 2014, p. 8-47.

Purece, Munteanu 2019

– Silviu I. Purece, Claudiu Munteanu, *Un tezaur conținând drabme emise de Dyrrhachium și Apollonia din colecția Muzeului Național Brukenthal (Transilvania II)*, în *SUCSH*, XVI, 2019, p. 49-75.

Rustoiu, Ferencz 2018

– Aurel Rustoiu, Iosif Vasile Ferencz, *Burebista at the Banat's Danube: Archaeological and Historical Data Regarding the Evolution of Settlements in the Iron Gates Region in the 1st Century BC*, în *Banatica*, 28, 2018, p. 123-149.

Sîrbu, Bodo 2011

– Valeriu Sîrbu, Cristina Bodo, *Coins from Geto-Dacian Sacred Sites*, în Mitja Guštin, Miloš Jevtić (ed.), *The Eastern Celts: The Communities between the Alps and the Black Sea*, Koper-Beograd, 2011, p. 207-218.

Stan 2014

– Marius Grigore Stan, *The Phenomenon of Roman Republican Coinage in Pre-Roman Dacia: A Reexamination of the Evidence*, în *JAH*, 1, 2014, 4, p. 44-67.

Ujes-Morgan 2012

– Dubravka Ujes-Morgan, *1st Century BC Drachms of Apollonia and Dyrrhachium in the Territory of the Scordisci: A Prologue to the Roman Conquest of the Balkans*, în Evgeni Paunov, Svetoslava Filipova (ed.), *Studia in Honorem Iliae Prokopov Sexagenario ab Amicis et Discipulis Dedicata*, Târnovo, 2012, p. 367-387.

Walker, Wilke 2010

– Susan Walker, John Wilke, *Becoming Roman and Staying Greek in the Southern Adriatic*, în *BICS. Supplement – Exploring Ancient Sculpture: Essays in Honour of Geoffrey Waywell*, 104, 2010, p. 197-212.

Wilkes 1996

– John Wilkes, *The Illyrians*, Oxford, 1996.

Fig. 1. Drahme dyrrhachiene și imitații provenite de la Buridava

LISTA ABREVIERILOR

- Abgadiyat** – Abgadiyat. Brill. Writing and Scripts Center (Bibliotheca Alexandrina).
- ACD** – Acta Classica Universitatis Scientiarum Debreceniensis. University of Debrecen.
- Acmeology** – Acmeology. Mezhdunarodnoy akademii akmeologicheskikh nauk, Rossiyskoy akademii obrazovaniya, kafedry akmeologii i psikhologii professional'noy deyatel'nosti Akademii pri Prezidente RF (RANKhiGS), Tsentra akmeologicheskikh issledovaniy. Moscova.
- ActaAC** – Acta Archaeologica Carpathica. Polish Academy of Arts and Sciences. Cracovia.
- ActaMN** – Acta Musei Napocensis. Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
- ActaMP** – Acta Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău.
- AD** – Archaeological Dialogues. Cambridge.
- AÉ** – Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művészettörténeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapest.
- AI** – Amazonia Investiga. Editorial Primate. Colombia.
- AIIAI/AIIX** – Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași). Iași.
- AIIGB** – Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”. Series Historica. Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca.
- AKÖG** – Archiv für Kunde österreichischen Geschichts-Quellen. Wien.
- Alt Schaessburg** – Alt Schaessburg. Muzeul de Istorie Sighișoara.
- AnAcad** – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice. Academia Română. București.
- AnB** – Analele Banatului (serie nouă). Muzeul Național al Banatului. Timișoara.
- Angustia** – Angustia. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
- Antinomies** – Institute of Philosophy and Law Ural Branch of the Russian Academy of Sciences. Ekaterinburg.
- Antiquity** – Antiquity. Durham University.
- Apulum** – Apulum. Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii. Alba Iulia.

Lista abrevierilor

ArchKözl	– Archaeologiai Közlemények. Pesten.
ArchMéd	– Archéologie médiévale. Centre de Recherches Archéologiques Médiévales. Caen.
ArhMold	– Arheologia Moldovei. Institutul de Arheologie Iași.
Arkheologiya	– Arkheologiya. Kiev.
Arrabona	– Arrabona. Xántus János Múzeum. Győr.
AS	– Annals of Science. Taylor & Francis. Abingdon-on-Thames (UK).
Astra Sabesiensis	– Astra Sabesiensis. Despărțământul Astra „Vasile Moga” Sebeș.
ASUI	– Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Istorie. Iași.
ATF	– Acta Terrae Fogarasiensis. Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat”. Făgăraș.
AUASH	– Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
AUASP	– Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
AUB	– Analele Universității București. Istorie. Universitatea București.
AUVT	– Annales d’Université Valahia Târgoviște, Section d’Archeologie et d’Histoire. Târgoviște.
AVSL	– Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Sibiu.
BAM	– Bibliotheca Archaeologica Moldaviae. Iași.
Banatica	– Banatica. Muzeul Banatului Montan. Reșița.
BAR	– British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
BarbSz	– Barbarikumi Szemle. University of Szeged.
BB	– Bibliotheca Brukenthal. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
BCȘS	– Buletinul Cercurilor Științifice Studentești. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
BerRGK	– Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main.
BiblThrac	– Biblioteca Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
BICS	– Bulletin of the Institute of Classical Studies. Institute of Classical Studies. The University of London’s School of Advanced Study. London.
BI-PSA	– Biblioteca Istro-Pontică, Seria Arheologie. Tulcea.
BMA	– Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii Alba Iulia.

BMN	– Bibliotheca Musei Napocensis. Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
BMRBC	– Buletinul Muzeului Regional al Basarabiei din Chișinău.
BMS	– Bibliotheca Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.
Boabe de grâu	– Boabe de grâu. Revistă de cultură. București.
BS	– Bibliotheca Septemcastrensis. Institutul pentru Cercetarea Patrimoniului Cultural Transilvănean în Context European. Sibiu.
BSNR	– Buletinul Societății Numismatice Române. Societatea Numismatică Română. București.
BULR	– Boston University Law Review. Boston University School of Law. Boston (Massachusetts).
Brukenthal	– Brukenthal. Acta Musei. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
Byzantion	– Byzantion. Revue Internationale des Études Byzantines. Peeters Publishers. Louvain.
ByzF	– Byzantinische Forschungen. Internationale Zeitschrift für Byzantinistik. Amsterdam.
Bylye Gody	– Bylye Gody. Cherkas Global University Press. Washington.
BYULR	– Brigham Young University Law Review. J. Reuben Clark Law School. Provo (Utah).
CACS	– Central Asia and the Caucasus Studies. The Ministry of Foreign Affairs of Islamic Republic of Iran. Tehran.
CAF/FHA	– Cahiers d'Archéologie Fribourgeoise. Freiburger Hefte für Archäologie. Zürich.
CAH	– Communicationes archaeologicae Hungariae. Budapest.
Caietele ARA	– Caietele Ara. Asociația „Arhitectură. Restaurare. Arheologie”. București.
Caietele CIVA	– Asociația Cercul de Istorie Veche și Arheologie, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
Calitatea vieții	– Calitatea vieții. Institutul de Cercetare a Calității Vieții. București.
CASS	– Canadian-American Slavic Studies. Brill. Leiden.
CCA	– Cronica cercetărilor arheologice. cIMEC. București.
CCDJ	– Cultură și civilizație la Dunărea de Jos. Călărași.
CEJC	– Central European Journal of Geosciences.
CH	– Construction History. The Construction History Society. Ascot (UK).
CI	– Cercetări istorice. Muzeul de Istorie a Moldovei. Iași.
Concept	– Concept. Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale” din București (UNATC). București.

Lista abrevierilor

- CR** – Caietele restaurării. Asociația Art Conservation Support. București.
- Crisia** – Crisia. Muzeul Țării Crișurilor. Oradea.
- CSMÉ** – A Csíki Székely Múzeum Évkönyvei. Muzeul Secuiesc al Ciucului. Miercurea Ciuc.
- CSP** – Canadian Slavonic Papers. Taylor & Francis. Abingdon-on-Thames (UK).
- Dacia** – Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I (1924)-XII (1948). Nouvelle série: Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. București.
- DLJ** – Duke Law Journal. Duke University School of Law. Durham (North Carolina).
- DLR** – Denver Law Review. University of Denver Sturm College of Law. Denver (Colorado).
- Dolgozatok** – Dolgozatok az Erdély Nemzeti Múzeum Érem – és Régiségtárából. Kolosvár (Cluj).
- DOP** – Dumbarton Oaks Papers. Dumbarton Oaks. Trustees for Harvard University.
- Drobeta** – Drobeta. Seria Etnografie. Muzeul Regiunii Porților de Fier. Drobeta-Turnu Severin.
- DSȘ** – Dări de Seamă ale Ședințelor. Comitetul Geologic. Institutul Geologic. București.
- EMúz** – Erdélyi Múzeum. Erdélyi Múzeum az Erdélyi Múzeum-Egyesület. Kolozsvár (Cluj).
- EphNap** – Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca.
- Eurasia Antiqua** – Eurasia Antiqua. Deutsches Archäologisches Institut Eurasien-Abteilung. Berlin.
- FK** – Földtani Közlöny. Budapest.
- FK** – Földrajzi Közlemények. Magyar Földrajzi Társaság.
- FolArch** – Folia Archaeologica. Magyar Történeti Múzeum. Budapest.
- FVL** – Forschungen zur Volks -und Landeskunde, Sibiu.
- GAS** – Geophysical Research Abstract. European Geosciences Union (EGU).
- Gemina** – Gemina. Revista Muzeului Bănățean din Timișoara.
- Geoarchaeology** – Geoarchaeology. An International Journal.
- GRBS** – Greek, Roman and Byzantine Studies. Duke University. Durham.
- Harvard LR** – Harvard Law Review. Harvard Law School. Cambridge (Massachusetts).
- HC** – Historia Constitucional. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales de Madrid, adscrito al Ministerio español de la Presidencia, y el Seminario de Historia

- Constitucional “Martínez Marina” de la Universidad de Oviedo.
- Hierasus** – Hierasus. Muzeul Județean Botoșani.
- Historica** – Historica. Centrul de Istorie, Filologie și Etnografie din Craiova.
- HK** – Hadtörténelmi Közlemények (Évnegyedes folyóirat a magyar hadi történetírás fejlesztésére). Quarterly of Military History. Budapest.
- HLR** – Houston Law Review. University of Houston Law Center. Houston (Texas).
- HR** – Historical Research. Institute of Historical Research. University of London.
- HT** – The History Teacher. Society for History Education. Long Beach (California).
- IAA** – Istoriko-arkheologicheskij al'manakh. Armavir, Krasnodar. Moscova.
- Ialomița** – Ialomița. Studii și cercetări de arheologie, istorie, etnografie și muzeologie. Muzeul Județean Slobozia.
- IGC** – International Geological Congress. Prague.
- Istros** – Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
- JAHA** – Journal of Ancient History and Archaeology. Institutul de Arheologie și Istoria Artei. Universitatea Tehnică Cluj-Napoca.
- JAMÉ** – A Jóna András Múzeum Évkönyve. Nyíregyháza.
- JAS** – Journal of Archaeological Science. Elsevier.
- J. Biogeogr.** – Journal of Biogeography. Edited by Michael N. Dawson.
- JIA** – The Journal of Indian Art. W. Griggs & Sons. London.
- JKKCC** – Jahrbuch der Kaiserl. Königl. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. Wien.
- JLSt** – Journal of Lithic Studies. Edinburgh.
- JSFU** – Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences. Siberian Federal University. Krasnoyarsk.
- JWP** – Journal of World Prehistory. Kluwer Academic.
- Kavkazskii sbornik** – Kavkazskii sbornik. MGIMO MID Rossii. Moscova.
- Közlemények** – Közlemények az Erdely Nemzeti Múzeum Érem és Régiségtárából. Kolosvár (Cluj).
- Kratkie** – Kratkie soobshcheniya Instituta arkheologii. Institute of Archaeology Russian Academy of Sciences. Moscova.
- LCP** – Law and Contemporary Problems. Duke University School of Law. Durham (North Carolina).
- LȘ** – Lucrări științifice. Institutul de Învățământ Superior Oradea.

Lista abrevierilor

- Marisia** – Marisia. Studii și Materiale. Muzeul Județean Mureș. Târgu Mureș.
- Marmatia** – Marmatia. Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Baia Mare.
- Materialy** – Materialy po arkheologii, istorii i etnografii Tavrii. Tavria.
- MCA** – Materiale și Cercetări Arheologice (serie nouă). Academia Română. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”. București.
- MemEthno** – Memoria Ethnologica. Centrul Județean Pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Liviu Borlan Maramureș. Baia Mare.
- Mittheilungen** – Mittheilungen der K.K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. Wien.
- MJSS** – Mediterranean Journal of Social Sciences. Rome.
- MLJ** – Mississippi Law Journal. The University of Mississippi School of Law. Oxford (Mississippi).
- MLR** – Michigan Law Review. University of Michigan Law School. Ann Arbor (Michigan).
- MN** – Munții Noștri. București.
- MT** – Mediaevalia Transilvanica. Muzeul Județean Satu Mare.
- MTA** – Multimedia Tools and Applications. Springer.
- MuzNaț** – Muzeul Național de Istorie a României. București.
- NAV** – Nizhnevolzhskij arkheologicheskij vestnik [The Lower Volga Archaeological Bulletin]. Volgograd State University.
- Nemvs** – Nemvs. Alba Iulia.
- NLO** – Novoe literaturnoe obozrenie. Moscova.
- NPNP** – Novoe proshloe / The New Past. Southern Federal University. Rostov-on-Don.
- NULR** – Northwestern University Law Review. Northwestern University Pritzker School of Law. Chicago (Illinois).
- NumKözl** – Numizmatikai Közlöny. Budapesta.
- OC** – Orientalia Christiana. Roma.
- ONV** – Omskiy nauchnyy vestnik. Omsk.
- OSR** – Obshchestvo. Sreda. Razvitie (Terra Humana). Tsentr nauchno-informatsionnykh tekhnologii Asterion. Sankt-Petersburg.
- ÖZBH** – Österreichische Zeitschrift für Berg- und Hüttenwesen. Wien.
- PA** – Patrimonium Apulense. Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Alba. Alba Iulia.
- Palynology** – Palynology. The Palynological Society.
- PL** – Ural State Pedagogical University. Ekaterinburg.

Pontica	– Pontica. Muzeul de Istorie Națională și Arheologie. Constanța.
PR	– The Polish Review. Polish Institute of Arts and Sciences of America. New York.
Probleme economice	– Probleme economice. Organ al Comitetului Superior Economic. București.
PZ	– Prähistorische Zeitschrift. Deutsche Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Institut für Prähistorische Archäologie. Berlin.
QR	– Quaestio Rossica. Ural Federal University. Ekaterinburg.
Quat.Int	– Quaternary International. The Journal of International Union for Quaternary Research. Elsevier.
RA	– Revista Arhivelor. Arhivele Naționale ale României. București.
RB	– Revista Bistriței. Complexul Muzeal Județean Bistrița-Năsăud. Bistrița.
Realitatea ilustrată	– Realitatea ilustrată (sau Lucrurile așa cum le vedem cu ochii). Cluj (1927-1928), ulterior București.
RECEO	– Revue d'études comparatives Est-Ouest. Institut des Sciences Humaines et Sociales. Paris.
REF	– Revista de etnografie și folclor. București.
RESEE	– Revue des Etudes Sud-Est Européennes. Academia Română. București.
RevArh	– Revista Arheologică. Centrul de Arheologie al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei. Chișinău.
Revue du Nord	– Revue du Nord. Archéologie. Revue d'Histoire et d'Archéologie des Universités du Nord de la France. Lille.
RHSEE/RESEE	– Revue historique du sud-est européen. Academia Română. București, Paris (din 1963 Revue des études sud-est européennes).
RI	– Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). Academia Română. București.
RJMD	– Romanian Journal of Mineral Deposits. București.
RM	– Revista Muzeelor. București.
RMI	– Revista Monumentelor Istorice. Institutul Național al Patrimoniului. București.
RN	– Revue Numismatique. Société française de numismatique.
RossArk	– Rossijskaya Arkheologiya. Institute of Archaeology, Russian Academy of Sciences. Moscova.
Rossiya i ATR	– Rossiya i ATR. Institut istorii, arkheologii i etnologii narodov Dal'nego Vostoka vo Vladivostoke.

- RR** – Dal'nevostochnoye otdeleniye Rossiyskoy akademii nauk. Vladivostok.
RREI – The Russian Review. University of Kansas. Lawrence.
RRH – Revue Roumaine d'Études Internationales. Academia Română. București.
RRHA – Revue Roumaine d'Histoire. Academia Română. București.
Rusin – Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux-Arts. Academia Română. București.
SA – Obshchestvennoy assotsiatsiyey „Rus” (Kishinev). Tomskiy gosudarstvennyy universitet. Tomsk.
SAI – Sovetskaya Arkheologiya. Moscova.
SAO – Studii și articole de istorie. Societatea de Științe Istorice și Filologice din România. București.
Sargetia – Studia et Acta Orientalia. Societatea de Științe Istorice și Filologice din RPR. București.
SCIATMC – Sargetia. Acta Musei Devensis. Muzeul Civilizației Dacice și Romane. Deva.
SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istoria Artei. Teatru, Muzică, Cinematografie. Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”. București.
SCN – Studii și cercetări de istoria veche (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie). București.
SCȘMI – Studii și cercetări de numismatică. Institutul de Arheologie București.
SGEM – Sesiunea de Comunicări Științifice ale Muzeelor de Istorie. București.
SlovArch – SGEM. International Multidisciplinary Scientific GeoConference. Conference Proceedings. Sofia, Albena.
SMANS – Slovenská Archeológia. Archeologický ústav SAV. Nitra.
SMIM – Southampton Monographs in Archaeology, new series. Southampton.
SN – Studii și materiale de istorie medie. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române. București.
SoveEtno – Schäßburger Nachrichten. HOG Informationsblatt für Schäßburger in aller Welt. Heilbronn.
SP – Sovetslaya Etnografiya (1931-1991) (vezi și Etnograficheskoe Obozrenie). N. N. Miklukho-Maklai Institute of Ethnology and Anthropology of the Russian Academy of Sciences. Moscova.
SP – Studii de Preistorie. Asociația Română de Arheologie. București.

StComCaransebeș	– Studii și Comunicări de Istorie și Etnografie (continuă cu Tibiscum. Studii și Comunicări de Etnografie - Istorie), Caransebeș.
StComSibiu	– Studii și Comunicări. Arheologie-Istorie. Muzeul Brukenthal. Sibiu.
StComSM	– Studii și comunicări. Muzeul Județean Satu Mare.
STP	– Slavery: Theory and Practice. Cherkas Global University Press. Washington.
Stratum plus	– Stratum plus. Archaeology and Cultural Anthropology. Chișinău.
Studii	– Studii. Revistă de istorie (din 1974 Revista de istorie și din 1990 Revista istorică). Academia Română. București.
Studime Historike	– Studime Historike. Universiteti Shtetëror i Tiranës. Instituti i Historisë dhe i Gjuhësisë. Tiranë.
SUBBB	– Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”, Series Biologia. Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
SUBBG	– Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”, Series Geologia. Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
SUCSH	– Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica. Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu.
SV	– Sotsiologiya vlasti. Rossiyskaya akademiya narodnogo khozyaystva i gosudarstvennoy sluzhby pri Prezidente Rossiyskoy Federatsii. Moscova.
Terra Sebus	– Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.
TESG	– Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie. Royal Dutch Geographical Society. Utrecht.
The Celator	– The Celator: Journal of Ancient and Medieval Coinage. Lancaster (Pennsylvania).
Thraco-Dacica	– Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie. București.
Tibiscum	– Tibiscum. Studii și Comunicări de Etnografie și Istorie. Muzeul Regimentului Grăniceresc din Caransebeș.
TLR	– Tulsa Law Review. The University of Tulsa College of Law. Tulsa (Oklahoma).
TxLR	– Texas Law Review. University of Texas at Austin School of Law. Austin (Texas).
Transilvania	– Transilvania. Centrul Cultural Interetnic Transilvania. Sibiu.
TV	– Tyuremnyy vestnik. Izdanie Glavnogo tyuremnogo upravleniya. Sankt-Petersburg.
Tyragetia International	– Tyragetia International, serie nouă. Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău.
Țara Bârsei	– Țara Bârsei. Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov.

Lista abrevierilor

- UCLR** – The University of Chicago Law Review. The Law School of the University of Chicago. (Illinois).
- UCLALR** – UCLA Law Review. UCLA School of Law and the Regents of the University of California. Los Angeles (California).
- UPA** – Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Berlin.
- VDB-MB** – Veröffentlichungen aus dem Deutschen Bergbau-Museum Bochum. Bochum.
- Vestnik instituta** – Vestnik instituta: prestuplenie, nakazanie, ispravlenie. Vologodskii institut prava i ekonomiki Federal’noi sluzhby ispolneniya nakazanii. Vologda.
- Vestnik SPb** – Vestnik Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo instituta kul’tury. Sankt-Peterburgskiy gosudarstvennyy institut kul’tury. Sankt-Petersburg.
- Vestnik Tomskogo** – Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Istoriya. Tomskiy gosudarstvennyy universitet. Tomsk.
- VHA** – Vegetation History and Archaeobotany. The Journal of Quaternary Plant Ecology, Palaeoclimate and Ancient Agriculture. Official Organ of the International Work Group for Palaeoethnobotany.
- VKZ** – Vserossiiskii kriminologicheskii zhurnal/Russian Journal of Criminology. Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education Baikal State University. Irkutsk.
- VLR** – Vermont Law Review. Vermont Law School. South Royalton (Vermont).
- WASJ** – World Applied Sciences Journal, (Education, Law, Economics, Language and Communication). International Digital Organization for Scientific Information. Pakistan.
- WLJ** – Washburn Law Journal. Washburn University School of Law. Topeka (Kansas).
- WLR** – Washington Law Review. University of Washington School of Law. Seattle (Washington).
- WMLR** – William & Mary Law Review. William & Mary Law School. Williamsburg (Virginia).
- WNELRW** – Western New England Law Review. Western New England University. School of Law Springfield (Massachusetts).
- WSNC** – World of the Slavs of the North Caucasus. Krasnodarskii gosudarstvennyi universitet. Krasnodar.
- YLJ** – The Yale Law Journal. Yale Law School. Danvers (Massachusetts).
- Ziridava** – Ziridava. Studia Archaeologica. Muzeul Județean Arad.

ZMY

– Zhurnal ministerstva yustitsii. Tipografiya pravitel'stvuyushchego senata. Sankt-Petersburg.

Zographe

– Zographe. Revue d'art Médiévale. Institute d'histoire de l'art. Faculté de Philosophie. Belgrad.